

ГРАФІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО КВАЛІФІКОВАНОГО РОБІТНИКА

УДК 377(07)

Ірина Воронцова, викладач креслення професійно-технічного училища №23
імені Героя Радянського Союзу С.С. Бірюзова,
м. Полтава

ГРАФІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО КВАЛІФІКОВАНОГО РОБІТНИКА

У статті викладені підходи реалізації графічної підготовки майбутнього кваліфікованого робітника машинобудівної галузі на компетентнісній основі. Проаналізовано і доведено, що головною умовою формування графічної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів є міжпредметний взаємозв'язок графічних знань з навчальними дисциплінами професійно-теоретичного циклу.

Ключові слова: графічна підготовка, графічна компетентність, графічні знання, графічні уміння, міжпредметний зв'язок.

Лит. 10.

Постановка проблеми. Одним із концептуальних положень оновлення змісту професійно-технічної освіти у XXI столітті стає компетентнісний підхід, застосування якого веде до нового бачення не тільки самого змісту освіти, а також його методів і технологій. Завдання, які постали перед системою професійної підготовки кваліфікованих робітників машинобудівної галузі знайшли своє відображення в Законі “Про професійно-технічну освіту”, Концепції розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в Україні, Концепції стандартів професійної освіти та у Національній Доктрині розвитку освіти України.

Соціальне замовлення щодо підготовки кваліфікованих робітничих кадрів визначається сучасним рівнем розвитку високомеханізованого та автоматизованого виробництва, впровадженням у більшість виробничих процесів високих технологій із відповідним інформаційним забезпеченням, функціональним суміщенням та інтеграцією багатьох споріднених професій. Усе зазначене вимагає належної сформованості у сучасного робітника окрім чисто виконавських ще й інтелектуальних умінь та глибоких фахових знань, що актуалізує потребу у відповідній теоретичній його підготовці у нерозривному зв'язку з потребами виробничої практики. Сучасний робітник повинен мати широкий світогляд з обраної галузі професійної діяльності, що забезпечить його виробничу мобільність та високий рівень соціальної адаптивності [1].

Для виконання поставлених у документах державного рівня завдань щодо фахового рівня робітничих кадрів важливе місце посідає професійна підготовка на компетентнісній основі, тобто оволодіння кожним майбутнім кваліфікованим робітником конкретними компетенціями: високим рівнем суспільної

свідомості; глибокими і міцними загальноосвітніми, політехнічними та професійними знаннями й уміннями; стійкими навичками у межах тієї чи іншої професії; розвиненим технічним мисленням.

Особливий вплив на рівень політехнічної освіти мають загальнотехнічні предмети, до яких належить і креслення. Таким чином зміст графічної підготовки разом з предметами загальнотехнічного й загальноосвітнього циклів, повинен стати базою для формування графічної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників, яка є складовою їх професійної компетентності.

Аналіз основних досліджень. У Національній доктрині розвитку освіти у XXI столітті серед провідних завдань зазначається про необхідність набуття особистістю компетентності відповідно її фаху. Однією із основних складових якісної реалізації цих завдань є і підготовка графічно грамотних майбутніх кваліфікованих робітників машинобудівної галузі. Їх професійна підготовка має передбачати високий рівень сформованих графічних знань та вмінь і, як наслідок – високий рівень графічної компетентності.

Вітчизняні вчені С.П. Бондар, С.У. Гончаренко, Н.Г. Ничкало, О.В. Овчарук, А.С. Чабан, І.М. Чемерис по різному тлумачать поняття компетентності. Найбільшого поширення набуло визначення компетентності як “сукупності знань і умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію” [2, 149].

А.С. Чабан вважає, що компетентність можна розглядати як відносно самостійні знання та навички робітника, що розширюють професійне поле, на якому можуть бути використані професійні здібності робітника [3].

Н.Г. Ничкало зазначає: компетентність – це

ГРАФІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО КВАЛІФІКОВАНОГО РОБІТНИКА

реальна здатність досягнення мети чи результату, тоді як кваліфікація є лише потенційною здатністю виконувати завдання у певній професійній діяльності [4].

С.У. Гончаренко розглядає компетентність як сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності [2].

Питання професійної підготовки на основі компетентнісного підходу розглянуто у працях В.М. Анищенка, А.М. Михайличенка та ін.

В.М. Анищенко розглядає професійну компетентність як “сукупність особистісних і професійних якостей людини яка працює в певній галузі, здійснює діяльність у певному колі робіт, добре знається на всіх нюансах цих робіт, володіє ґрунтовними знаннями щодо технології, властивостей матеріалів, методів виконання дій у межах своїх посадових обов’язків тощо. Крім того, професійно компетентний робітник володіє стійкими навичками роботи на певному обладнанні та з різноманітними матеріалами” [5, 115].

За В.Т. Лозовецькою [6], професійна компетентність (ПК) розраховується за формулою $ПК = [(Зн. + Ум.) + Ем.інт.] \cdot Кр.$,

де *Зн.* – знання;

Ум. – уміння;

Ем.інт. – емоціональна інтелігентність;

Кр. – креативність.

Формуванню графічних компетентностей майбутніх інженерів-будівельників присвячена праця С.В. Коваленка, який вважає, що “графічні знання, уміння і навички, розумові здібності (критичне, образно-графічне, технічне, творче мислення), комунікативні, методологічні здібності, самостійність, позитивне ставлення до професії та ін., що в підсумку складає графічну компетентність” [7, 191].

Сутність, різні аспекти і характеристики основ графічної професійної компетентності майбутніх вчителів технології висвітлені в роботі П.Г. Буянова “графічна компетентність – важлива властивість особистості, рівень усвідомленого використання графічних знань, умінь і навичок, що спираються на знання функціональних і конструктивних особливостей технічних об’єктів, досвід графічної професійно-орієнтованої діяльності, вільну орієнтацію в середовищі графічних інформаційних технологій” [8, 174]. Поняття графічної компетентності й графічної діяльності визначені для студентів інженерних спеціальностей вищих навчальних закладів у дисертаційному дослідженні О.М. Джеджулі [9] та ін.

Але, як свідчать результати теоретичного

аналізу, проблема формування графічної компетентності як складової якості підготовки майбутнього кваліфікованого робітника машинобудівної галузі в Україні ще не знайшла свого розв’язання.

Постановка завдання. Довести, що володіння графічними знаннями і вміннями на високому рівні, в процесі вивчення дисциплін професійно-теоретичного циклу, та набуття професійних знань і практичних навичок в процесі навчання визначають рівень і якість професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників машинобудівної галузі.

Виклад основного матеріалу. Професійна компетентність кваліфікованого робітника машинобудівної галузі значною мірою визначається вмінням одержати уявлення про технічний об’єкт або принципи його дії за конструкторською документацією, зафіксувати інформацію у графічній формі, використати графічне зображення з метою комунікації; бути соціально й професійно мобільним в умовах сучасного техногенного суспільства, використовуючи графічні засоби і методи, комп’ютерні графічні продукти. Тому актуальною проблемою сьогодення є підготовка кваліфікованих робітників, які здатні оперативно реагувати на миттєві зміни в технологічному процесі та вміють самостійно освоювати новітню техніку й технології [10].

Оскільки увага акцентується на тому, що повинен знати та уміти майбутній кваліфікований робітник, то компетентність необхідно розглядати через результат конкретної професійної діяльності.

Уміння зрозуміти надану графічну інформацію і використати її для здобуття нового знання має велике значення як для учня, так і для фахівця майбутньої професійної діяльності. Графічна підготовка має багатокомпонентну структуру, у якій кожний компонент займає певне місце. Для того щоб кожен із компонентів виконував покладені на нього завдання, необхідно забезпечити міжпредметний зв’язок навчальних дисциплін, у зміст яких входять графічні знання. Звідси виникає необхідність пошуку нових технологій підготовки майбутніх кваліфікованих робітників машинобудівної галузі. Однією з яких є реалізація можливостей дисципліни “Креслення” у їх професійній підготовці.

Головною умовою формування графічної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів на нашу думку є взаємозв’язок засвоєння і застосування графічних знань з професійно-теоретичними дисциплінами. Так теми креслення: “Креслярські інструменти, матеріали і приладдя”, “Масштаби”, “Нанесення розмірів”, “Основні геометричні побудови”,

ГРАФІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО КВАЛІФІКОВАНОГО РОБІТНИКА

“Спряження”, “Лекальні криві” та ін. мають безпосереднє застосування під час вивчення дисциплін “Слюсарна справа”, “Основи машинознавства”, “Спеціальна технологія”. Теми: “Зображення – вигляди, розрізи, перерізи”, “Різьба і різьбові вироби”, “Робочі креслення та ескізи деталей”, “Рознімні та не рознімні з’єднання”, “Зубчасті передачі”, “Читання і деталювання складальних креслень”, “Схеми” тощо пов’язані з дисциплінами “Будова автомобілів”, “Технічне обслуговування автомобілів”, “Ремонт автомобілів”.

Міжпредметні зв’язки у навчальному процесі професійно-технічного навчального закладу є відбитком інтеграційних процесів, що відбуваються сьогодні в науці, техніці й житті суспільства. Ці зв’язки відіграють значну роль у підвищенні практичної та теоретичної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників машинобудівної галузі. За допомогою міжпредметних зв’язків, зокрема зв’язку креслення із професійно-теоретичними дисциплінами, закладається фундамент якісної професійної діяльності майбутнього кваліфікованого робітника, який спроможний до комплексного бачення й розв’язання складних проблем на виробництві.

Реалізація міжпредметного зв’язку креслення з дисциплінами професійно-теоретичного циклу проводиться відповідно до типових програм з цих предметів поданих у Державних стандартах ПТО. Такий підхід до вивчення креслення забезпечує:

- формування основ графічної грамотності та навичок графічної діяльності;
- зв’язок навчання з практичною діяльністю – виробництвом (знайомство з будовою машин, механізмів тощо);
- розвиток просторових уявлень учнів, спостережливості, окоміру, вимірювальних навичок та ін.;
- підготовку учнів до конструкторсько-технологічної діяльності;
- формування естетичного смаку й елементів загальної культури.

Крім того цей зв’язок виражається у таких видах діяльності як:

- читання креслень;
- виготовлення й контроль виробів за кресленнями;
- виконання ескізів;
- використання вимірювальних інструментів;
- робота з технічною літературою.

В умовах, коли кількість аудиторних годин значно зменшується, а обсяг інформації зростає, для організації навчальної діяльності учнів та розкриття суті обсягу графічної інформації нами

використовуються логічні опорні конспекти, у яких теоретичний матеріал з креслення поєднаний із прикладами його практичного застосування. Такий зв’язок сприяє глибшому розумінню учнями причинно-наслідкових відносин явищ і процесів, що вивчаються, свідомому сприйняттю матеріалу, активізації процесу мислення і є важливою умовою міцності і придатності набутих знань, умінь і навичок.

У системі міжпредметних взаємозв’язків нами застосовуються картки-завдання, спрямовані на застосування графічних знань й умінь у вирішенні технічних проблем, які містять такі запитання:

1. Визначить, з якого виду заготовки виготовляється деталь.
2. Назвіть розмічальний інструмент, який знадобиться при виготовленні деталі.
3. Покажіть поверхні деталі, для утворення яких необхідно використати свердло.
4. Покажіть поверхні деталі, котрі можна обробити плоским напилком.
5. Визначте, якої форми напилком потрібно взяти для обробки тієї чи іншої поверхні,
6. Вкажіть діаметри свердел і розміри мітчиків, які потрібні для обробки деталі.
7. Вкажіть якими вимірювальними інструментами можна визначити розміри тієї чи іншої поверхні, та ін.

Засобом формування графічної компетентності учнів повинні стати й задачі технічного змісту. Правильний і вмілий вибір задач дасть можливість не тільки розвинути в учнів уміння застосовувати знання на практиці, але і сприятиме формуванню готовності до опанування умінням виконувати роботу за кресленнями.

Висновки. Здійснення міжпредметних зв’язків, зокрема креслення з дисциплінами загальнотехнічного циклу на нашу думку створює необхідні передумови для засвоєння навчального матеріалу, поглиблює і розширює обсяг знань, сприяє формуванню професійних вмінь і навичок, значно активізує навчальний процес. Володіння графічними знаннями і вміннями при вивченні професійно-теоретичних дисциплін, та набуття професійних знань і практичних навичок в процесі навчання кресленню мають значний вплив на формування графічної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників машинобудівної галузі, і як наслідок визначають рівень їх професійної підготовки.

Перспективи подальших досліджень: проблема формування графічної компетентності учнів професійно-технічних навчальних закладів у процесі фахової підготовки, не вичерпує всіх аспектів. Серед подальших напрямів дослідження є пошук, обґрунтування та адаптація доцільних

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ КРИТЕРІЇВ ТА ПОКАЗНИКІВ СФОРМОВАНOSTІ ТВОРЧОЇ САМОСТІЙНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

форм і методів формування графічної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників машинобудівної галузі.

1. Закон України "Про професійно-технічну освіту" // Законодавчі акти України з питань освіти / Верховна Рада України. Комітет з питань науки і освіти: офіц. вид. – К.: Парламентське вид-во, 2004. – С. 129

2. Професійна освіта: Словник: Навч. пос. / Уклад. С.У. Гончаренко та ін.; За ред. Н.Г. Ничкало. – К.: Вища школа, 2000. – С. 149

3. Чабан А.С. Нова стратегія професійної підготовки робітничих кадрів: [Проф. підготовка на основі концеп. компетентності] / А.С. Чабан // Проф.-техн. освіта. – 2001. – № 2. – С. 37 – 40.

4. Державні стандарти професійної освіти: Теорія і методика: Монографія / За ред. Н.Г. Ничкало. – Хмельницький: ТУП, 2002. – 334 с.

5. Напрями реформування системи професійно-технічної освіти в умовах європейської інтеграції (досвід, аналіз, прогнози): [моногр.] / [Аніщенко В.М., Закатнов Д.О., Здіорук С.І. та ін.]. – К., 2008. – 196 с.

6. Лозовецька В.Т. Теоретико-методологічні основи професійного навчання молодшого

спеціаліста сільськогосподарського профілю: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / В.Т. Лозовецька; Національний аграрний ун-т. – К., 2002. – 579 с.

7. Коваленко С.В. Реалізація моделі формування графічної компетентності майбутніх інженерів-будівельників засобами інформаційних технологій / С.В. Коваленко // Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. праць: Випуск LIV. – Слов'янськ, 2011. – С. 190 – 198.

8. Буянов П.Г. Ступінь і складові графічної професійної компетентності майбутніх учителів технології / П.Г. Буянов // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка / гол. ред. Г. Терещук. – Тернопіль, 2010. – № 1. – С. 171 – 175.

9. Джеджула О.М. Теорія і методика графічної підготовки студентів інженерних спеціальностей вищих навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / О.М. Джеджула. – Тернопіль, 2007.

10. Воронцова І.В. Формування графічних знань учнів ПТНЗ засобами інформаційно-комунікаційних технологій / І.В. Воронцова // Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. праць: Випуск LVII. – Слов'янськ, 2011. – С. 119 – 127.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2012

УДК [37.04+371.124:78].001(045)

Тетяна Тімашева, викладач фортепіано кафедри теорії та методики мистецтв
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ КРИТЕРІЇВ ТА ПОКАЗНИКІВ СФОРМОВАНOSTІ ТВОРЧОЇ САМОСТІЙНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

У статті проаналізовано теоретичні засади та основні характеристики критеріїв і показників сформованості творчої самостійності у студентів музично-педагогічних факультетів.

Ключові слова: критерії, показники, творча самостійність, майбутній учитель музики.

Літ. 12.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших проблем удосконалення навчального процесу у ВНЗ є пошуки шляхів розвитку активності студентів, вироблення в них здатності до самостійної творчої діяльності.

Художня потенційність музичного мистецтва зорієнтована на стимулювання творчої активності особистості, креативності мислення, здатності самостійно ставити й вирішувати художньо-творчі завдання. Саме тому головним завданням сучасної професійної підготовки фахівця має стати ідеал гармонійно розвиненої, високоосвіченої, творчої, активної особистості, здатної до саморозвитку та самовдосконалення. М. Коган зазначає, що "потрібне таке розгортання усієї системи освіти, при якому ми б дивились на людину не як на "майбутнього спеціаліста", а як

на майбутню освічену людину, яка, безумовно, повинна бути добрим фахівцем, але це тільки один бік її цілісного буття" [7, 6 – 7].

Ось чому важливо не тільки дати студентам суму готових професійних знань, а й сформувати у них вміння самостійно творчо застосовувати здобуті знання на практиці.

Аналіз досліджень. Питанням творчості, самостійності у процесі індивідуального навчання приділяло увагу багато науковців. Висвітленню теоретичних питань майстерності виконавця-інструменталіста присвячені праці Ю. Бая, М. Берлянчика, Б. Гутнікова, М. Давидова, Л. Кузьоміної, В. Сраджева, О. Шульпякова та інших. Проблеми удосконалення професійної підготовки виконавців-інструменталістів висвітлюються у працях О. Алексєєва, Е. Булатової, Є. Лібермана,